

Türkiye’de tarihi anlama çabası ve bunun Doğu ve Güney toplumlarına yansımaları / Understanding of history in Turkey and its repercussions on Eastern and Southern societies

<https://guneydoguasyacalismalari.com/2023/01/13/turkiyede-tarihi-anlama-cabasi-ve-bu-nun-dogu-ve-guney-toplumlarina-yansimasi-understanding-of-history-in-turkey-and-its-repercussions-on-eastern-and-southern-societies/>

Mehmet Özay

13.01.2023

Yüz yıllık geçmişi içerisinde Türkiye’de tarih çalışmaları ve bu çalışmaların uluslararası arenada ve özellikle de, Doğu ve Güney toplumlarındaki yansımaları üzerinde durulmaya değer bir konudur.

Bu noktada, genel bir ifade olarak, Türkiye’de tarih çalışmalarının hem ulusal, hem de uluslararası -özellikle de, ‘Doğu’ ve ‘Güney’ toplumlarına yönelik anlama ve yorumlama çabaları, kuruluş yıllarından itibaren çeşitli boyutlarda seyrettiğini söylemek gerekir.

Ancak, bu uluslararası bağlama geçmeden önce, tam da bunun zeminini oluşturan Türkiye içindeki gelişmeye kısaca bakmakta yarar var.

İlk olarak, resmi tarih oluşumuna zemin hazırlayan ve/ya başlangıcını oluşturan erken Cumhuriyet dönemi tarih düşüncesi ve pratiği kendini, kadim Türk tarihi ile yapılandırma gereği duyuyordu.

Bu yaklaşımın, salt Osmanlı Dönemi’nin bizatihi kendisine veya bu siyasi-toplumsal yapının kendini ait hissettiği, içine doğduğu ve devamlılığında rol aldığı İslam tarihi yapılaşmasına reaksiyon şeklinde ortaya çıkan bir tutum olarak görmek mümkün.

Bunun yanı sıra, hayata geçirilen bu resmi tarih yönelimi, dönemin yani, yeni ulus-devlet yapılaşmalarının benzeri toplumlarında erken örneği kabul edilen yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde, söz konusu ‘ulus-devlet’inin ontolojik zeminini inşa etmede başvurulan, zorunlu bir kaynak hükmünde kabul etmek de mümkündür.

Tıpkı, diğer benzeri ulus-devlet yapılaşmalarında zorunlu bir seçenek olduğu gibi...

Öte yandan, yukarıda dikkat çekildiği üzere, yeni Cumhuriyet’in kurucu unsurlarının tarihe rol biçme ve tarihten ontolojik bir zemin bulma yaklaşımının reaksiyonerlik bağlamı, kendi başına bir bütünlük olarak kalmamıştır.

Aksine, bu yapı, benzer ancak farklı bir bağlamda yer alan bir diğerini üretmiştir... Bu diğeri, kendini belli cemaatçi yapılarda gören akademisyenlerin, ulus-devletçi ve egemen tarih anlayışına yönelik tepkilerini içermektedir.

Bu anlamda karşımıza, seküler ve/ya devletin kökleriyle irtibatlandırarak söylersek ‘laik’ çevrelerin akademik bağlamda tarih’e dair sergiledikleri tutum ve yaklaşımları karşısında, kendini Müslümanlık sınırlarında gören cemaat yapılaşmaları ekseninden geliştirilen tutum ve yaklaşımlar çıkmaktadır.

Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti’nde -bugüne kadar geçen süre zarfında tanık olunan varlığı çerçevesinde- gündeme gelen ve getirilen tarih algısı, ilgisi ve yönelimi konusunda birbirinden farklı ve -doğal olarak- daha farklı reaksiyon eksenli yaklaşımların varlığına işaret etmektedir.

Bununla birlikte, söz konusu bu birbirine rakip reaksiyoner bağlamların, birbirinden farklı yaklaşımların, aynı toplumsal ve siyasal zeminde var olma mücadelesi verdikleri de bir sosyal realitedir.

Tüm bu reaksiyonerliklerin savunmacı, ötekini reddedici, meşruiyet arayıcı vb. olgular üzerinden varlık kazanma çabaları aslında, bu yapıların sözde içinde yer aldıkları akademik ve entellektüel zemini genişletmek yerine aksine, daraltılmasına neden olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Tabiri caizse, bir şekilde 'pür' akademik görünümlü ancak, siyasal kamplaşmanın ve kapışmanın aracı konumuna indirgenmiş söz konusu akademik çabalar ve bunları şekillendiren yapılar ne genel anlamda uluslararası akademik, entellektüel çevre ve sınırlar içerisinde kendine yer bulabiliyor, ne de kendi içerisinde ötekini anlamada kayda değer adımlar atılabiliyor.

Burada 'öteki'nden kasıt, yukarıda dikkat çekilen ve birbirine rakip olma iddiasındaki -Türkiye'de ortaya çıkan- yapıların birbirine karşılık gelmesi olduğuna şüphe yok... Bununla birlikte, burada 'öteki'yle kastedilen bir başka unsur daha bulunmaktadır.

O da, Türkiye siyasal ve toplumsal şartlarında doğan bu iki temel yapının ve -çeşitli varyasyonlarıyla- her birinin Türkiye coğrafyası dışındaki toplumlardır.

Bu noktada, ilginç bir gelişmeye tanık olunmaktadır...

Türkiye toplumsal ve siyasal şartlarının oluşturduğu ve tarihten meşruiyet sağlama iddiasındaki reaksiyoner tutum ve yaklaşımlar, dünyanın farklı tarihsel, siyasal, kültürel ve toplumsal tercübelerine konu olan coğrafyalarındaki toplumlara anlama konusunda sergiledikleri kısırlıklarda birleşmektedirler.

Kabataslak ifadeyle, bir yanda Osmanlı'yı tüm kötülüklerin anası kabul edenler ile gerdan kıra kıra Osmanlıcılık yapanlar karşılaşmasına tanık olunuyor...

Çatışmanın tarafları olarak dikkat çeken bu yapıların, ulusal sınırların içinde olduğu kadar, ötesinde ve dışında da kısır döngüyü devam ettirecek bir yapı sergiledikleri ortadadır.

Açıkça ifade etmek gerekirse, işin bir yanında, seküler ve laik tutumlarla tarihe yaklaşan çevrelerin Doğu ve Güney toplumlarını anlamada çekinik tutum sergilemeleri yer alır.

Öte yanda ise, çeşitli cemaatçi yapıların -ki, bunun en iyi temsilcisi yakın zamana kadar küresel temsiliyet kazanarak, Türkiye'ye kafa tutan yapı olduğu aşikârdır-, bu coğrafyalar üzerinde sergiledikleri ve uzantısı olan sözde akademik çevrelerin ve çabaların, bir tür Osmanlıcılık üzerinden üstünlük kompleksi sergilemeleri yer alır.

Bu kısır yapılaşmanın yol açtığı ve bugüne kadar da pek de aşamadığı görülen zaafiyetin kendini ortaya koyduğu önemli alanlardan biri, dünya tarihinin önemli evrelerinin gerçekleştiği Doğu ve Güneydoğu Asya toplumlarının tarihlerine bigâne kalmada kendini ortaya koyar.

Bu bölgelere dair araştırma yaptığı gözlemlenen kimi 'akademik' çevrelerin de, yukarıda dikkat çekilen ve ulusal boyutta kendini ortaya koyan yapılaşmadan arı olmayan bir tutuma sürüklendiğini söylemek kanımca yanlış olmayacaktır.

Gerek kendini seküler ve laik çevrelerde gören, gerekse cemaatçi yapıda görenler arasındaki bu benzerlik, Türkiye coğrafyası ve toplumsal sınırları içinde başlayan reaksiyon tutum ve davranışların, -kaskatı bir şekilde- içselleştirilmiş olarak öteki toplumlara özellikle de, ilgi

alanımız olan Doğu ve Güney toplumlarına yönelik tarihsel algı ve anlama çabasına sirayet etmiş olmasdır.

Aslında, byleyi bir iselleştirilmişlikle donanmış kişilerin sergiledikleri akademik çabaların, kelimenin hakiki manasında ‘akademik’ ve ‘bilimsel’ bağlama tekabül etmediğini söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

<https://guneydoguasyacalismalari.com/2023/01/13/turkiyede-tarihi-anlama-cabasi-ve-bunun-dogu-ve-guney-toplularina-yansimasi-understanding-of-history-in-turkey-and-its-repercussions-on-eastern-and-southern-societies/>